

Abū Bakr al-Rāzī and Yahyā ibn 'Adī

01 Ekim 2020

Dominique Urvoy

The title may come as a surprise, since these two philosophers seem at first to have little in common. Al-Rāzī was Persian; he was the most important clinical physician in the history of the Islamic world and practised more or less all the sciences of his time (with the exception of mathematics); he was nominally Muslim but held notoriously unorthodox views about religion; and he had no known disciple in philosophy, his work in this field having been sometimes refuted but mostly simply ignored. Ibn 'Adī, nearly thirty years younger than al-Rāzī, was Aramean; in science, he only dealt with mathematics and theoretical physics within translations or polemics against *kalām*; he was a convinced Christian, dedicating a good part of his work to defending his Jacobite faith; and he was a technician of philosophy whose influence would be carried on by various pupils, both Christian and Muslim.

If we look in detail at the philosophical orientations of each, the opposition seems to be even stronger. Al-Rāzī's metaphysics is generally linked to Iranian trends, and he himself would have said that it was inspired by the Sabaeans of Ḥarrān; his rejection of Aristotle is obvious. Ibn 'Adī has mostly left logical and epistemological texts and is regarded, both by his contemporaries and at the present time, as an eminent representative of the Peripatetic school. Furthermore, he is known as a disciple of al-Fārābī, who in fact dedicated a book – unfortunately lost – to refuting al-Rāzī's metaphysics.¹

However, a contemporary witness, the historian and polymath al-Mas'ūdī, puts them together in a rather enigmatic sentence:

wa lā a'lamu fi hadhā l-waqt aḥad yurja'u ilayhi fi dhālika illā rajul wāḥid min al-naṣārā bi-madinat al-salām yu'rafu bi-Abī Zakariyyā' ibn 'Adī wa kāna mabda' amrihi wa ra'yihī wa tariqatihī fi dars tariqat Muḥammad ibn Zakariyyā' al-Rāzī wa huwa ra'y al-fūthāghūriyyin fi l-falsafa al-ūlā 'alā mā qaddamnā.²

In those days, I do not know of anyone to whom one could have recourse in this regard [philosophical instruction], apart from one Christian in Baghdad, known as Abū Zakariyyā' b. 'Adī. The beginning of his career, doctrine, and method lies in his study of the method of Muḥammad b. Zakariyyā' al-Rāzī, which is the doctrine of the Pythagoreans about first philosophy, as we mentioned.

This sentence, sometimes quoted but always in isolation, makes two distinct claims. On the one hand, it seems to confirm an intellectual link between the two authors, on the basis of their common allegiance to a Pythagorean metaphysics. On the other hand, the word *dhālika* invites the readers to understand this statement in the context of Mas'ūdī's wider discussion. The passage follows al-Mas'ūdī's discussion of the

1. *Kitāb al-Radd 'alā l-Rāzī fi l-'ilm al-ilāhī*, cited by Ibn Abī Uṣaybi'a, *Uyūn al-anbā' fi ṭabaqāt al-aṭibbā'*, ed. N. Riḍā, Beirut, undated, p. 608.

2. Mas'ūdī, *Kitāb al-Tanbīh wa-l-iṣrāf*, ed. M. J. de Goeje, 2 vols, Leiden, 1893–4, I, p. 122.

Yahya b. Adi

220030

Razi, Ebu Bekir

170135

قبل أن ينفخ فيها الهواء. فإذا نفخ فيها الهواء امتنع انثاؤها وليس ذلك إلا لأنه قد حصل فيها جسم يحجز نهاياتها.

(Badawī, p. 343, lines 13, 17–24)

GROUP THREE

(14) [أبو الفرج]... [i] فَمَا القول بوجود السكون والكف عن الحركة أصلاً فإنما يتخرج على وجهين [ii] أحدهما على قول أنكساغورس في الخليط [iii] فإنه كان لم يزل [iv] ثم إن العقل بدأ بالحركة فميز الخليط [v] وضم الشبيه إلى شبيهه [vi] والشيء إلى شكله [vii] فيكون قبل هذه الحركة ساكناً.
(Badawī, p. 808, lines 1, 16–19)

(15) [أبو الفرج]... [i] ثم عدل أرسطو إلى تصفح⁶⁷ قول أنكساغورس وأبناقلس وقال إنه ليس يجوز أن يقتصر أحد على ما اقتصر⁶⁸ عليه في قولهما في المبادئ وهو قولهما إن هذا هو الذي تجرى عليه الأمور باضطرار. ولا يجوز أن يخلو قولهم من برهان ودليل [ii] ولا يعطوا له علة سيما والأخلق بالأمور الطبيعية أن تجرى على علة محصلة وسبب معروف. [iii] فكيف كانت الحركة في هذا الحين والسكون في الحين الآخر بأولى من العكس إن لم يعطوا علة لذلك⁶⁹ وقد علم أن ما هذا سبيله لا بد فيه⁷⁰ من إعطاء علة له وسبب. [iv] ويفارق ذلك من هذا الوجه الأسباب الأول. أنا لا نطلب فيها علة وسبباً.

(Badawī, p. 816, lines 1, 18–25)

(16) [أبو الفرج]... وقد استقرى أرسطوطاليس أقاويلهم التي هي التكاثف والتخلخل والاجتماع والافتراق وتميز العقل وغير ذلك وهذه كلها حركات مكانية لأن العقل إنما فرق عند أنكساغورس بين بعض الأشياء وبعض.
(Badawī, p. 921, line 12, and p. 923, lines 11–14)

In the Age of al-Farabi: Arabic Philosophy in the Fourth/Tenth Century, edit. Peter Adamson, London: The Warburg Institute, 2008. **ISAM DN. 278830.**

67. Read تصفح as in the Leiden manuscript; تصحيح in Badawī's edition.

68. Read اقتصر. The Leiden manuscript has اقتصر; Badawī has اقتصر.

69. Read كذلك as in the Leiden manuscript; Badawī has كذلك.

70. Add فيه as in the Leiden manuscript; omitted in Badawī's edition.

Yahya b. Adi
220030

Yahyā ibn 'Adī on Universals and the Intellect

Carl Ehrig-Eggert

This paper will begin with several texts on a familiar question: the existence or non-existence of universals, and the related problem of knowledge of universals and particulars. I shall argue that Yahyā ibn 'Adī's views on this question relate to his treatment of the Trinity. Further, I shall suggest that Ibn 'Adī adapted ideas from his teacher, al-Fārābī, for use in this theological context. In particular, Ibn 'Adī uses al-Fārābī's term *taṣawwūr*, which had featured in an explanation of rational, philosophical knowledge, in discussing the second person of the Trinity.

DIVINE OMNISCIENCE AND THE UNIVERSALIA

As an introduction to these problems I would like to take a look at the controversial issue of Divine omniscience, and particularly at the question of whether and how God knows particulars and universals. On this topic Yahyā ibn 'Adī seems to contradict some of his predecessors. Ibn 'Adī treats the question on at least three occasions. Here I shall mention only one: his replies to a set of questions on the problem of divine knowledge (dated 358/969).¹ As the editor of this text, Father Khalil Samir, has pointed out, Yahyā ibn 'Adī clearly states here that God knows *al-juz'īyyāt*. The question is whether *juz'īyyāt* here refers to particulars, in the sense of individual, concrete material objects. The relevant passage runs as follows:

Wa-qaḍ tabayyana anna al-Bārī' . . . 'ālim bi-l-juz'īyyāt wa-l-kullīyyāt ayḍan, idh kānat al-kullīyyāt hiya ajzā' ḥudūd juz'īyyātihā, wa-min al-bayyin annahu yajibu qarūratan an yakūna al-'ālim bi-māhiyyāt al-juz'īyyāt 'āliman bi-l-kullīyyāt ayḍan idh bihā ta-timmu ḥudūduhā.²

Samir translates as follows:

il est alors démontré que le Créateur Très-Haut connaît les choses particulières et les choses universelles aussi; car les choses universelles sont les parties des définitions de leurs choses particulières; et il est évident qu'il faut nécessairement que celui qui connaît les quiddités des choses particulières connaisse aussi les choses universelles, car c'est par ces choses universelles que se réalisent les définitions des choses particulières.³

But there are good reasons to doubt that this is quite what Ibn 'Adī means. First,

1. K. Samir, 'Science divine et théorie de la connaissance chez Yahyā ibn 'Adī: textes édités et traduits', *Annales de philosophie*, 7, 1986, pp. 75–115. For references to the other two contexts (his short treatise *On Matter* and a discussion of divine attributes in one of his theological treatises), see C. Ehrig-Eggert, *Die Abhandlung über den Nachweis der Natur des Möglichen von Yahyā ibn 'Adī (gest. 974 A.D.)*, Frankfurt a.M., 1990, pp. 53–4.

2. Samir, 'Science divine', p. 91.

3. *Ibid.*, p. 90.

MADDE YAYINLANDIKTAN
 SONRA GELEN DUKUMAN
 01 Ekim 2020

• العددین المتحاین (رسالة فی ...) < تحصیل العددین المتحاین
• العددیة < اعداد الوقف

• عددیه / فقه / فارسی

'adadiye

منظومه‌ای است بر ذکر نه مسئله واجبه: باب ۱. مقدمات نماز و آن شش است؛ ۲. مقارنات نماز و آن هشت است؛ خاتمه در منافیات نماز.

کرمانشاه؛ جلیلی؛ شماره نسخه: ۲۲۳/۱۰

آغاز: الحمد لله الذي جعل الصلوة دریعة الى الفوز بالثواب الجزيل؛ انجام: خاتمه در منافیات نماز است و آن بیست و پنج چیز است اول

بی‌ک، بی‌تا؛ افتادگی: انجام؛ ۵ص (۲۳۸-۲۴۴) [ف: - ۲۴۰]

• العدل / کلام و اعتقادات / عربی

al-'adl

یمنی، احمد بن یحیی، ۷۷۵ - ۸۴۰ قمری
yamanī, ahmad ebn-e yahyā (1374 - 1437)

رساله کوتاهی است در خصوص مسائل اعتقادی از دیدگاه علمای زیدیه که در چند «فصل» نگاشته شده است: ۱. فصل فی الإرادة؛ ۲. فصل فی الکلام؛ ۳. فصل فی خلق الافعال؛ ۴. فصل فی الأجل و الرزق؛ ۵. فصل فی اللطاف؛ ۶. فصل فی الألم؛ ۷. فصل فی مسائل متفرقة.

چاپ: این رساله در مقدمه کتاب البحر الزخار مؤلف، بارها به چاپ رسیده است.

[اعلام المؤلفین الزیدیه، عبدالسلام بن عباس: ۲۰۶-۲۱۳؛ البحر الزخار، صنعاء، ۱۴۰۹ هـ مقدمه: ۵۹-۷۳]

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۳۰۳۸/۳

آغاز: کتاب العدل، مسئله، اکثریة، إنما یقیح الفعل لو قوعه علی وجه من کونه ظلماً أو کذباً أو مفسدة، اذ متی علمناه کذلک علمنا قبحه و إن جهلنا ما جهلنا؛ انجام: علی أصل فاسد و حس ذم من اخل بالواجب معلوم من غیر بطر إلی فعل.

خط: نسخ، بی‌ک، تا: قرن ۹؛ مصحح؛ کاغذ: شرقی، ۶گ (۱۱-) ۱۶پ، ۲۵ سطر، اندازه: ۲۰/۵×۱۳/۵ سم [ف: ۳۳-۸۳]

• عدل (منظومه) / شعر / فارسی

'adl (mnz.)

قادر جنگ بهادر

qāder jang bahādor

انک علی کل شیء قدير.

نیمه دوم کتاب و به روز نیمه ماه شروع می‌شود و به روز آخر ماه ختم می‌گردد؛ خط: نسخ، بی‌ک، بی‌تا؛ همان است که نزد مجلسی بوده و ذکرش در بحار آمده است؛ جلد: تیماج قهوه‌ای، ۸۰گ (۲-۸۱)، اندازه: ۲۵×۱۸ سم [ف: ۱-۲۹۱]

• عدد الکلا (منظومه فی) / علوم قرآن، شعر / عربی

'adad-ul kallā (mnz.-un fi)

ابوشامه، عبدالرحمن بن اسماعیل، ۵۹۹ - ۶۶۵ قمری
abū-šāme, 'abd-or-rahmān ebn-e esmā'il (1203 - 1267)

منظومه لامیه‌ای است در چند بیت، در ذکر تعداد «کلا» که در قرآن کریم آمده است.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۲۱۶۳/۱۵

خط: نسخ، ک: محمد بن سالم بن محمد بن سالم بن سعید بن عمر العذری الموسجی بلدأ و الشافعی مذهباً، تا: قرن ۹؛ جلد: تیماج قهوه‌ای، ۱۳۴گ، ۳۱ سطر، اندازه: ۲۶×۱۷/۵ سم [ف: ۳۵-۱۷۳]

• عدد مقامات < مقامات العارفين

• عدد مقامات السالكين < مقامات العارفين

• عدد و اسناء ائمه (رساله در) / کلام و اعتقادات / عربی

'adad va asnā'-e a'emme (r. dar)

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۹۲۹۴

آغاز: فی کتاب الحجج من مستدرک الوافی؛ انجام: و منزوع من الشرك بطین من العلم انتهى

خط: نسخ، بی‌ک، بی‌تا؛ کاغذ: نخودی، جلد: مقوا [رایانه]

• عدد و اضافه / فلسفه / عربی

'adad va ezāfe

یحیی بن عدی، ۲۸۰ - ۳۶۴ قمری

yahyā ebn-e 'adī (894 - 975)

در این رساله یحیی بن عدی مترجم مشهور می‌گوید: عدد و اضافه در معدودات و مضافات موجودند و در توهم وجود ندارند او ابتداء آراء اهل نظر را از موافق و مخالف می‌آورد و سپس رأی خود را باز می‌گشاید.

تهران؛ ملی؛ شماره نسخه: ۱۳۸۲/۴

آغاز: بسمله، اختلف اهل النظر فی العدد؛ انجام: ان الاضافات ذوات و وجود و ذلک ما اردنا ان نبین.

خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: ۱۰۷۲ق؛ کاغذ: بخارایی، ۵ص (۳۸۳-)

۱۸ سطر (۱۳×۸)، اندازه: ۱۹×۱۲ سم [ف: ۹-۳۸۲]

فهرستگان نسخه‌های خطی ایران (فنا)؛ جلد بیست و دو؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران

DIA 276260

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳